

**BAHATTİN ÖZTUNCAY,
JAMES ROBERTSON, PIONEER OF
PHOTOGRAPHY IN THE OTTOMAN EMPIRE,
İstanbul 1992, büyük boy 128 sayfa,
Neşreden: Muhittin Salin Eren**

*Prof. Dr. Mahmut H. ŞAKİROĞLU**

Yakın bir geçmişte fotoğrafın memleketimize girişinin 150. yılı vesile ile bir takım yayınlar yapıldı. Başta İstanbul olmak üzere ülkenin muhtelif yerleri hakkında çekilen fotoğraflar kısa bir zaman zarfında ilgi gördü hatta devlet tarafından da destek gördüğü için resmi kitaplıklar için de Albüm'ler meydana getirildi. Bu kaynağın kıymeti hızla ortaya çıkmakta, çok eski devirler için minyatürlerden bir takım sonuçlar çıkarmaya girişen araştırmacılar, fotoğrafların sessiz ve donuk görünmekle birlikte hiç bir şekilde inkâr edilmeyecek bilgileri içermesi bakımından haklı bir kaynak görevi üstlenmekte olduğunu gördüler.

Nâşir tarafından büyük bir cesaretle yapılan yayın, ülkemize ilk gelen fotoğrafçı ile ilgilidir. İlk defa böyle bir cüretli girişimde bulunması da kendisi ve araştırmalar için şans olmuştur. Eserin yayını da İngilizce olarak ilim âlemine sunulmuştur ve böylece Osmanlı tarihinin belirli bir evresindeki özellikler daha geniş bir alana yayılmaktadır. Kitabın giriş kısmında eseri yaratanlar ve katkıda bulunanlar üzerinde durulmuş ve sonra James Robertson, 1813-1888, hakkında bilgi verilmiştir (s.19-27). s.18'de ise kendi fotoğrafının, uzun zaman İstanbul'da faaliyette bulunan Abdullah Frères alınmış bir sureti bulunmaktadır. Çalışmalarından sonra fotoğrafçıya verilen nişan ile bunun berati da eklenmiştir. Kitap içine konulan fotoğraflarda sanat eserlerinin büyük bir yer tuttuğu görülüyor. Câmî'ler, Çeşme'ler, Galata Kulesi ve Galata'nın artık çok az izi kalmış sur kalıntıları, Kudüs şehrindeki görüntüler ve dini bir takım hatıraları da içeren fotoğraflar bugün için birer tarihi değerdir. Şehirleşmenin hızlı bir şekilde yayılmasından dolayı karakter değiştir-

meye başlayan sanat eserlerinin fonksiyonları için fotoğraflar en kıymetli belgeler arasına girmiş bulunmaktadır. Bunların dışında da insan grupları araştırmacılar için kıymetli kaynaktır. Hammal, Salepci, Börekçi, Arap Müzisyen, Kayıkçı, Berber, Seyyar Kababcı, Simitçi gibi meslek erbabları ile muhtelif kıyafetleri ile poz veren Türk kadınları, derviş gibi görüntüler de her zaman için klavuz özelliğine sahip bulunmaktadır. Bu arada görüntülerin bir tek günümüz Türkiye toprakları ile sınırlı bulunmadığını Kudüs şehriden başka Atina'daki Panteon, Egina adasındaki ibadethânenin fotoğrafı da seçkin örnektir. Mısır piramitleri de bundan nasibini almış ve Avrupalı için özel bir önemi bulunan Sfenks'in de bir görüntüsü (n. 39 s. 117) ve bir Piramid resmi de konulmuştur. Bu resimlerin bir kısmında insan görünmez ise de bazı çeşme ve cami resimlerde görülen insan mevcudiyeti giyim-kuşam kadar günlük hayat biçimi hakkında da kısa olsa fikir verir. Eseri yaratan kişiliği de muhtelif vesileler ile araştırma konusu olmuş ise de fotoğrafçılık tarihi gibi ulaşılması zor bir süreli dergide yapıldığı için, elimizdeki kitap bizi bu zorluktan kurtarıp bütün araştırmaları bir araya getirmiş, hatta fotoğrafçıya verilen nişan ile ilgili belgenin bir suretini de Başbakanlık Arşivi'nde bulup neşredilmiştir (s.23,3. görünüm).

Kitap son yıllarda yaptığı neşriyat ile belirli etkinliği bulunan yayıncı tarafından büyük bir cesaret sonucu çıkarılmıştır. Kitapçılığın görsel etki karşısında uğradığı sarsıntı sırasında çıkması ve bu arada televizyonun atası sayabileceğimiz fotoğraf ile ilgili bulunması gerçekten de kitapçılık tarihi üzerinde çalışanların da sonradan dikkatini çekecektir. Başka bir vesile ile değindiğim Yıldız Albümü ve bunun Amerika uzantısı olan sayısız fotoğraf belgesi, bilgilerimize çok şey katacak görünür ise de verdiği bilgileri gene de kitap tarafından değerlendireceğini de gösterir. Eserin yaratıcısı kadar, sonradan ele alıp da kalıntıların neşrine izin veren İskoç yetkililer, araştırmacısına ve nâşirine ayrı ayrı kutlamalarımı iletme isterim.